

LİMİTED ŞİRKET PAY DEVİR SÖZLEŞMESİNDEKİ CEZA KOŞULUNUN TENKİSİ

Doç. Dr. Abdulkerim YILDIRIM*

Dr. Fevzi Fırat GÖZÜYEŞİL**

Öz

Türk Borçlar Kanunu'nun 182'nci maddesinin 3'üncü fıkrasına göre hâkim, aşırı ceza koşulunu resen indirir. Bununla birlikte Türk Ticaret Kanunu'nun 22'nci maddesine göre tacirin ceza koşulunun tenkisini talep etmesi mümkün değildir. Türk Ticaret Kanunu'nun 22'nci maddesinin uygulama alanı bulabilmesi için; borçlunun tacir sıfatına sahip olması ve borcun tacirin ticari işletmesi ile ilgili olması gerekir. Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre tacir sıfatının tespiti tartışmalı bir konu değildir. Bu noktada esas mesele, limited şirket pay devir sözleşmesinin, tarafların ticarî işletmesi ile ilgili olup olmadığıdır. Bu çalışmada, limited şirket pay devir sözleşmesinin tacirin ticarî iş sahası ile ilgili olup olmadığı gerçek kişi tacirler, tüzel kişi tacirler ve hâkim teşebbüs açısından ayrı ayrı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Limited Şirket • Pay Devir Sözleşmesi • Ceza Koşulunun Tenkisi • Tacir • Ticarî İş

* Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Medenî Hukuk Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye | Assoc. Prof., Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Law, Department of Civil Law, Ankara, Turkey.

✉ abdulkerim.yildirim@hbv.edu.tr • ORCID 0000-0003-3913-245X

** Arş. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye | Asst. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Law, Department of Commercial Law, Ankara, Turkey.

✉ fevzi.gozuyesil@hbv.edu.tr • ORCID 0000-0002-3266-1642

✎ **Atıf Şekli** | Cite As: YILDIRIM, Abdulkerim / GÖZÜYEŞİL, Fevzi Fırat, "Limited Şirket Pay Devir Sözleşmesindeki Ceza Koşulunun Tenkisi", *SÜHFD.*, C. 28, S. 3, 2020, s. 1145-1179.

✎ **İntihal** | Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned by a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

REDUCTION OF THE PENAL CLAUSE WITHIN TRANSFER OF SHARES CONTRACT IN LIMITED LIABILITY COMPANY

Abstract

According to the Turkish Code of Obligations Art. 182/3, Judge reduce excessive penal clause ex officio. However, in the Turkish Code of Commerce Art. 22, it is forbidden for the merchant to request a reduction. In order to carry out Art. 22 of TCC, the debtor must have the title of merchant and the debt must be related to the merchant's commercial enterprise. According to the provision of the Turkish Commercial Code, determining the title of merchant is not a controversial issue. At this point, whether the limited company share transfer contract is related to the commercial enterprise of the parties is the main issue. In this study, whether the limited company share transfer contract is related to merchant's commercial enterprise or not is evaluated separately in terms of real person merchants, legal person merchants and controlling enterprise.

Key Words

Limited Liability Company • Share Transfer Contract • Reduction of The Penal Clause • Merchant • Commercial Enterprise

GİRİŞ

Limited şirket, ortaklarının şirket borçlarından sorumluluğu sınırlı olan ve ekseriyetle az ortaklı – nitekim kanunî üst had 50'dir – bir şirket türüdür. Bu mahiyeti itibariyle limited şirket müessesesi, menşe ülke Almanya başta olmak üzere birçok ülke hukukunda kabul edilmiş; memleketimizde de şirket sayısı ve toplam sermaye büyüklüğü bakımından fevkalade bir rağbet görmüştür.

Ticarî hayatta, bir şirketi satın almak veya devralmak veya bir şirkete ortak olmak şeklinde ifade edilen işlemlerin ekseriyeti; esasında bir pay devir sözleşmesine istinat eder. Bu devir sözleşmesi, TBK m. 26'da ifadesini bulan, genel prensip mahiyetindeki sözleşme özgürlüğü ilkesine tâbidir. Bununla birlikte limited şirket esas sermaye payının devri, TTK'da öngörülen birtakım emredici hükümler dairesinde gerçekleştirilebilecektir. Bu emredici hükümler dışında; taraflar, devir sözleşmesine arzu ettikleri hususları koyabilirler. Bu bağlamda ceza koşulu klozlarına da, pay devir sözleşmelerinde yer verilebilir.

Limited şirketler, ticaret hayatında sık karşılaşılan ve genellikle çok büyük sermaye veya yatırımlara gerek olmaksızın kurulan şirketlerdir. Her ne kadar limited şirketlerin yönetiminin ve temsilinin düzenlendiği TTK m. 623-630 hükümlerinde her ortağın doğrudan ve tabî müdür olduğu kuralı (özden organ ilkesi) terk edilmişse de; ortak sayısının az olmasının da bir neticesi olarak, bu ortakların şirket işlerine vâkıf olması ve şirket işleri ile ilgilenmesi doğaldır. Şirket faaliyetleri hakkında bilgi sahibi ve pek çok kez tecrübe sahibi olan ortağın payını devretmesi hâlinde; rekabet yasağı, sır saklama yükümlülüğü gibi birtakım yükümlülükler tâbi tutulması ve bu yükümlülüklerin ihlâli hâlinde ceza koşulunun ödeneceğinin kararlaştırılması mümkündür. Bunun gibi, devir bedelinin ödenmemesi ya da devrin TTK'da öngörülen devir prosedürünün tamamlanamamasına bağlı olarak gerçekleşmemesi gibi hâllerde de pay devir sözleşmesine ceza koşulu eklenebilmektedir. Bu ceza koşulunun genel hükümlere göre tenkisi bakımından ise pay devir sözleşmesinin taraflarının tacir sıfatının olup olmadığı önemlidir. Bu çalışmada, aşağıdaki genel izahattan başka, pay devir sözleşmesinin taraflarının tacir sıfatı ve pay devir sözleşmesinin bunların ticarî işletmeleriyle ilgili olup olmadığı hususları değerlendirme konusu yapılmıştır.

I. Esas Sermaye Payı Devir Sözleşmesi

Limited şirket pay devir vaadi sözleşmesi ve pay devir sözleşmesine (bundan böyle kısaca "pay devir sözleşmesi"¹ olarak anılacaktır) konulan ceza koşulunun tenkisi hakkındaki teferruata girmeden önce; limited şirket pay devrine dair esaslara kısaca değinmek gerekir.

A. Genel Olarak Esas Sermaye Payının Devri

Limited şirket esas sermaye payı, kanunî bir terim olarak, limited şirket esas sermayesinin itibarî değerinin bir kısmını teşkil eden itibarî

¹ Limited şirketlerde devir vaadi sözleşmesi ile devir sözleşmesinin birlikte ve tek işlem olarak gerçekleştirilmesi mümkün olmakla birlikte; bu işlemlerin ayrı ayrı yapılması söz konusu olabilir. Ceza koşulu hükmünün, devir veya devir vaadi sözleşmesine konulması pekâlâ mümkündür. Bu husus, çalışma konusu bakımından önem teşkil etmez. Devir sözleşmesine konulacak ceza koşulu hakkındaki izahatımız; devir borcunu doğuran sözleşmeler bakımından da kural olarak geçerli olacaktır.

değeri ifade eder². Limited şirket esas sermayesi, anonim şirket esas sermayesinden farklı olarak, eşit paylara bölünmemiştir. Bir başka ifade ile eşit itibarî değeri olan paylar söz konusu değildir; her limited şirket esas sermaye payının itibarî değeri farklı olabilir³. Bununla birlikte, genel kurul kararı için ortak sayısının değil de, sermaye çoğunluğunun aranıyor olması; esas sermaye payının ortağa bahşedeceği oy hakkının tespiti bakımından hesaben bölünmesini gerektirmiştir⁴. Şu ifade edilebilir ki, 6762 sayılı mülga TTK'da benimsenen tek ortak-tek pay esasının; 6102 sayılı TTK sisteminde cârî olmadığını ifade etmek gerekir⁵. Bu bakımdan, limited şirket ortakları, birden fazla esas sermaye payına sahip olabilirler (TTK m. 583/3). Limited şirket esas sermaye payının değeri; yirmi beş Türk lirası ve katları olarak belirlenmelidir (TTK m. 583/1-2). Bununla birlikte şirketin durumunun iyileştirilmesi amacıyla sınırlı olarak bu değerın altına inilebilir (TTK m. 583/1).

Limited şirket esas sermaye payı, bir malvarlığı değeridir; bu bağlamda kural olarak hukukî işlemlere konu olabilir ve devredilebilir. Sözleşme özgürlüğü ilkesinin bir tezahürü olarak; limited şirket esas sermaye payının bir diğer ortağa yahut üçüncü kişiye devri de kural olarak serbesttir⁶. Mamâfih limited şirketlerde esas sermaye payının devri, anonim şirketlere nazaran daha sıkı kurallara tâbidir. Nitekim TTK m. 593/1'e göre; - TTK m. 612 istisna olmak üzere - esas sermaye payı, ortaklar arasındaki devirler de dâhil olmak üzere sadece TTK'nin ilgili hükümleri uyarınca devredilebilir ve miras yoluyla geçer. Türk Ticaret Kanunu'nun 595'inci maddesinin 1'inci fıkrasına göre; limited şirket esas sermaye payının devri ve devir borcunu doğuran işlemler, yazılı şekilde yapılır ve tarafların imzaları noterce tasdik edilir. Limited şirket esas sermaye payının devri; borçlanma ve tasarruf işlemleri (veya borç-

² **TEKİNALP, Ünal**, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 2013, s. 479; **PULAŞLI, Hasan**, Şirketler Hukuku Şerh, Cilt II, Ankara 2011, s. 2006.

³ **TEKİNALP**, s. 479.

⁴ **PULAŞLI**, s. 453.

⁵ **YILDIZ, Şükrü**, Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Limited Şirketler Hukuku, 2007, s. 80; **DEMİRKAPI, Ertan**, Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Limited Otaklıkta Payın Devri, İzmir 2008, s. 24.

⁶ **PULAŞLI**, s. 2032.

landırıcı ve tasarruf işleminin bir arada olduğu tek bir devir sözleşmesi), ortaklar genel kurulu onayı, tescil, ilan ve pay defterine kayıttan müteşekkil bir süreç neticesinde gerçekleşir⁷.

Türk Ticaret Kanunu'nun 595'inci maddesinin 2'nci fıkrasında ki düzenlemeye göre ise, şirket sözleşmesinde aksi öngörülmemişse; esas sermaye payının devri için, ortaklar genel kurulunun onayı gerekir. Pay devrinin geçerlilik kazanması için ortaklar genel kurul onayı şarttır; onay işlemine kadar devir sözleşmesi hükümleri askıdadır⁸. Bununla birlikte 6762 sayılı mülga TTK'daki düzenlemeden farklı olarak; 6102 sayılı TTK'da ağırlaştırılmış bir karar nisabı söz konusu değildir⁹. Buna göre, pay devrini tasdik eden ortaklar genel kurulu kararları, esas sözleşmede aksi öngörülmemişse; toplantıda temsil edilen oyların salt çoğunluğu ile alınır (TTK m. 620)¹⁰. Bu karar, toplantı yapılmaksızın; sirküler karar usulü ile de alınabilir¹¹.

Devir sözleşmesinin kanunî şekle bağlanması ve devrin ortaklar genel kurulu tarafından tasdik şartı; limited şirketin şahıs şirketlerine özgü birtakım özelliklerinin muhafazası ve paylarının ticaret konusu olmasının önlenmesi amacına matuftur¹². Bu bakımdan kanun koyucu, kanunî bir bağlam ihdas etmiştir¹³. Lâkin bu kanunî bağlam, TTK m. 595/2 hükmü nazara alınırsa, emredici mahiyette değildir¹⁴. Bu esastan

⁷ **TEKİNALP**, s. 483.

⁸ **AYHAN, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin/ÖZDAMAR, Mehmet**, Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Ankara 2019, s. 541; **YILDIZ**, s. 139.

⁹ 6762 sayılı mülga TTK m. 520/2'deki düzenlemede; ortakların en az dörtte üçünün devre muvafakat vermesi ve bu ortakların şirket esas sermayesinin en az dörtte üçüne sahip olması şartları beraber aranmaktaydı. Bunun yanı sıra bu nisabın ağırlaştırılması veya devrin tamamen yasaklanması mümkün olmakla birlikte; devrin serbest olması ya da nisabın hafifletilmesi ise söz konusu değildi (eTTK m. 520/4).

¹⁰ Pay devrinin olağan karar nisabı ile tasdiki hakkında; ortakların ve şirketin korunmasının yeterince gözetilmediği noktasında bir eleştiri için bkz. **DEMİRKAPI**, s. 326-327.

¹¹ **PULAŞLI**, s. 2038.

¹² **ÇAĞA, Barbaros**, "Limited Şirkette Ortaklık Payının Devri", *BATİDER*, 1973, 7 (3), s. 593.

¹³ **PULAŞLI**, s. 2033; **YILDIZ**, s. 137.

¹⁴ **TEKİNALP**, s. 482; **PULAŞLI**, s. 2033; **AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR**, s. 541; **YILDIZ**, s. 141.

olmak üzere; şirket sözleşmesi ile pay devrine dair ortaklar genel kurulu karar şartı tamamen kaldırılabilir. Ortaklar genel kurulu, herhangi bir sebep göstermeksizin pay devrini reddedebilir (TTK m. 595/3); ancak bu yetki, keyfî bir şekilde veya dürüstlük kuralına aykırı olarak kullanılamaz¹⁵. Bununla birlikte, hangi sebeplere istinaden pay devrinin ortaklar genel kurulunca reddedilebileceği, şirket sözleşmesinde yer alabilir¹⁶. Şirket sözleşmesinde pay devrinin yasaklanması veya ortaklar genel kurulunun pay devrini reddetmesi hâlinde; ortağın haklı sebeple çıkma hakkı saklı kalır (TTK m. 595/5). Ortaklar genel kurulu, başvurudan itibaren 3 ay içinde herhangi bir karar vermezse; pay devrine onay vermiş sayılır (TTK m. 595/7). Bu düzenleme ile pay devrinin sürüncemede bırakılmasının önlenmesi amaçlanmıştır¹⁷.

Limited şirket esas sermaye payının devri, diğer pay intikâlleri gibi ticaret siciline tescil ve ilân edilir (TTK m. 598/1). Tescil başvurusu, sicil müdürlüğü tarafından incelenir ve pay devir sözleşmesinde TTK m. 595/1'e göre sözleşmede yer alması gereken hususların yer almadığı tespit edilirse tescil talebi reddedilir. Limited şirket esas sermaye payının devrinin son safhası ise, keyfiyetin pay defterine kayıdır.

6762 sayılı mülga TTK m. 520/1'de; pay devrinin, ancak şirkete bildirilmek ve pay defterine kaydedilmek suretiyle şirkete karşı hüküm ifade edeceği belirtilmişti. 6102 sayılı TTK bağlamında ise pay defterine kayıt, limited şirketin pay devrini kabulü veya yeni ortağı tanınması manasına gelmez; şeffaflığı sağlama amacı ile sınırlıdır¹⁸. Bu bakımdan pay devri, genel kurul onayı ile geçerli hâle gelecektir. Tescil yahut pay defterine kayıt ise, kurucu değil; açıklayıcı niteliktedir¹⁹.

B. Devir Sözleşmesinin Esasları

Hukuki işlemler malvarlığına yaptığı etki bakımından borçlandırıcı işlem ve tasarruf işlemi olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulabilir. Bu

¹⁵ PULAŞLI, s. 2044.

¹⁶ TTK m. 595 gerekçesi.

¹⁷ TTK m. 595 gerekçesi.

¹⁸ TEKİNALP, s. 485; PULAŞLI, s. 2043; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 543.

¹⁹ YILDIZ, s. 143; TEKİNALP, s. 484; PULAŞLI, s. 2041-2042.

bakımdan devir sözleşmesi de bu genel kuraldan ayrılmaz. Limited şirket esas sermaye pay devri sözleşmesi, borçlanma ve tasarruf safhalarını içerebilir²⁰. Borçlandırıcı işlem mahiyetindeki bir satış, mal değişim ya da bağışlama sözleşmesi akdedilebilir; akabindeki pay devir sözleşmesi ise tasarruf işlemi olarak telakki edilebilir²¹. Bu ayırım teoriktir; nitekim hem pay devri, hem de pay devir borcunu doğuran sözleşmeler, aynı şekli esaslara tâbi olduğu gibi (TTK m. 595/1); uygulamada da çoğu kez birlikte ve tek bir işlem şeklinde gerçekleştirilir.

1. Taraflar

Devir sözleşmesi, ekseriyetle iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme mahiyetindedir²². Bu esastan olmak üzere sözleşmenin tarafları, devreden ile devralandır. Pay devri, ticarî hayatın olağan akışına bağlı olarak; çoğunlukla bir satış sözleşmesine istinat eder. Bundadır ki devreden genelde satıcı; devralan ise alıcı konumundadır. Devreden ve devralan, gerçek yahut tüzel kişi olabilirler. Devir sözleşmesinin (bir tasarruf işlemi olmasına bağlı olarak) taraflarının, tasarruf yetkisini haiz olması gerekir. Bu bağlamda, devreden, limited şirket ortağı olması gerekir²³. Bunun gibi, temsile²⁴ ve işlem ehliyetine dair hususlarda TBK ve TMK'da yer alan genel esaslar tatbik edilecektir.

Devir sözleşmesinde, tarafların açık kimlikleri, T.C. kimlik numaraları ve vergi dairesi ve numarası yer almalıdır. Tarafların açık kimliği, özellikle yazışma, tebligat ve muhtemel icra takiplerinin vâki olması hâlinde önemlidir.

²⁰ **TEKİNALP**, s. 483; **ÇAĞA**, s. 594.

²¹ **PULAŞLI**, s. 2034.

²² **ARSLANLI**, 166; **ÖZ, Turgut**, "Limited Ortaklıkta Pay Kavramı ve Payın Devri", *İÜHF*, 1987, 52 (1-4), s. 369.

²³ **DEMİRKAPI**, s. 214. Devir borcunu doğuran sözleşmenin ayrı yapılması hâlinde; borçlandırıcı işlemde tasarruf yetkisi aranmayacaktır. Öğretide, devir sözleşmesinin bir borçlandırıcı işlem olarak değerlendirilmesi ve buna bağlı olarak devreden ortak sıfatını haiz olmasının şart olmadığı hakkında bkz. **ÖZ**, s. 369.

²⁴ **DEMİRKAPI**, s. 215.

2. Şekil

Devir sözleşmesi ve devri vaadi sözleşmesi, yazılı şekle tâbidir ve tarafların imzaları noter tarafından tasdik edilir (TTK m. 595/1). Devir sözleşmesine dair TTK m. 595/1’de öngörülen yazılı şekil ve noter tasdiki şartının bir geçerlilik şartı olup olmadığı hususu öğretilerde tartışılmıştır. Mülga 6762 sayılı TTK m. 520/5’de; devir veya devir vaadi sözleşmesinin, yazılı şekilde yapılmış ve imzası noterce tasdik ettirilmiş olmadıkça, ilgililer arasında dahi hüküm ifade etmeyeceği düzenlenmişti. Ancak kanun koyucu tarafından 6102 sayılı TTK’ya bu ifade alınmamış; kanunda sarahat olmaması nedeniyle hükmün yorumlanması gerekmiştir.

Yazılı şekil şartının ise bir geçerlilik şartı olduğu noktasında ihtilaf yoktur²⁵. Tartışmalar daha ziyade, noter tasdikinin bir geçerlilik şartı olup olmadığı noktasındadır.

Öğretilerde *Pulaşlı*, hem yeni kanuna bu ifadenin alınmaması, hem de TTK m. 595 ve İBK m. 784 hükmünün gerekçelerinden yola çıkarak; noter tasdikinin bir geçerlilik şartı olmadığını ifade etmiştir²⁶. Noter tasdiki, ispat kolaylığı ve devrin zorlaştırılması, bir başka ifade ile limited şirketin şahıs şirketlerine özgü birtakım özelliklerinin korunması ile ilgili olarak da değerlendirilmiştir²⁷. *Tekinalp* ise, noter tasdikinin, yazılı şekil şartı ile beraber bir geçerlilik şartı olduğu görüşündedir²⁸. Kanaatimizce, kanunun lafzı karşısında noter tasdikinin bir geçerlilik şartı olduğunu kabul etmek gerekir; nitekim TBK m. 12/2’ye göre kanunda sözleşmeler için öngörülen şekil, kural olarak geçerlilik şeklidir. Bununla birlikte, kanunî şekle uyulmaksızın akdedilen sözleşme ifa edildikten sonra; şekle aykırılık sebebiyle sözleşmenin geçersizliğini ileri sürmek,

²⁵ PULAŞLI, s. 2037.

²⁶ PULAŞLI, s. 2037. TTK m. 595 gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir: “Yazılı şekil, imza onanması hem ispat yönünden gereklidir hem güvenliği sağlamaktadır hem de tarafları, devir, özellikle ek ödeme ve yan edim yükümlülükleri ve diğer sözleşmesel borçlar bakımından düşünmeye yöneltmek için uygun bir araç niteliğine sahip bulunmaktadır”.

²⁷ REICHERT, Jochem/WELLER, Marc-Philippe, Münchener Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung: GmbHG, Band 1: §§ 1-34 (Hrsg. Holger Fleischer /Wulf Goette), 3. Auflage, 2018, Rn. 16.

²⁸ TEKİNALP, s. 483.

hakkın kötüye kullanılması mahiyetinde olacaktır²⁹. Bu esastan olmak üzere; imzaları noterce tasdik edilmeyen bir devir sözleşmesi genel kurulda onaylandıktan sonra geçersizliğinin ileri sürülmesi mümkün olmamalıdır³⁰.

6102 sayılı Kanun ile birlikte, limited şirket esas sermaye paylarının nama yazılı senetlere bağlanması; bir tedavül ve devir kolaylığı sağlamaz³¹. Nitekim nama yazılı senet çıkarılması hâlinde de; TTK m. 595 ve devamındaki hükümler uygulanmaya devam edecektir.

3. İçeriği

a) Devir Sözleşmesinin Esaslı Unsurları

Bir sözleşmenin kurulması, tarafların o sözleşmenin esaslı noktaları üzerinde uyuşmuş olmasına bağlıdır (TBK m. 2/1). Bu kaide, limited şirket pay devir sözleşmesi için de geçerlidir. Bu bakımdan, devir sözleşmesinin esaslı unsurlarını; borçlar hukuku teorisinin genel esasları ile TTK m. 595 hükümleri çerçevesinde tespit etmek mümkündür. Devir sözleşmesinin esasları, TTK'da yer alan emredici hükümler ve bu hükümlere aykırı olmayan taraf iradeleri ile şekillenecek; sözleşmede herhangi bir boşluğun bulunması hâlinde ise, taşınır satışı hükümleri uygulama alanı bulacaktır. TBK'da yer alan satış sözleşmesi üzerine inşa edilecek ve esaslı unsurlar buna göre belirlenecektir³². Devir sözleşmesinde

²⁹ Y. İBK, E. 1987/2, K. 1988/2, T. 30.9.1988 (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 10/06/2020). Ayrıca bkz. **KOCAYUSUPFAŞAOĞLU, Necip/HATEMİ, Hüseyin/SEROZAN, Rona/ARPACI, Abdülkadir**, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, C. 1, 6. Baskı, İstanbul 2014, s. 315 vd.

³⁰ Benzer şekilde bkz. **DOĞRUSÖZ KOŞUT, Hanife**, "Limited Şirkette Nama Yazılı Senede Bağlanmış Esas Sermaye Payının Devir Şartları", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2017, 22 (1), s. 374.

³¹ **PULAŞLI**, s. 2036; **AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR**, s. 541; **YILDIZ**, s. 81.

³² Devir sözleşmesinin satış sözleşmesinin teorik bağlamı üzerine inşa edilmesi, tabii olan ve ticarî hayatın akışı bakımından alışılmalıdır. Bkz. Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbH-Gesetz), (Hrsg. **MICHALSKI, Lutz/HEIDINGER, Andreas/LEIBLE, Stefan/SCHMIDT, Jessica**), 3. neu bearbeitete Auflage 2017, § 15 Rn. 5. Bununla birlikte pay devrinin, diğer başka hukukî münasebetlere de dayanması söz konusu olabilir. Bkz. **ARSLANLI, Halil**, Ticaret Kanunu Şerhi – Limited Şirketler, İstanbul 1963, s. 166-167; **DOĞANAY, İsmail**, "Limited Şirketlerde Ortaklık Payının Bir Başkasına Devredilmesi Koşulları

devreden, limited şirket esas sermaye payının devralana intikâli için lâzım gelen maddî ve usulî işlemleri gerçekleştirmek; devralan ise pay karşılığındaki bedeli devredene ödeme yükümlülüğü altına girer.

Devir sözleşmesi, devredene, gerekli prosedürü işleterek payı devralana geçirme borcu doğurur³³. Devir sözleşmesi ile taraflar; ortaklar genel kurulunun onayı için şirkete müracaat etmek, devrin pay defterine kaydı ve ticaret siciline tescilinin sağlanması gibi yükümlülükler yüklenir ve haklar iktisap ederler³⁴. Devir sözleşmesinin konusu, limited şirket esas sermaye payıdır. Devir sözleşmesinde; devir konusu pay, genellikle devreden ve satıcı konumundaki pay sahibinin ve pay yüzdesinin ifade edilmesiyle belirlenir. Devir konusu payın yüzde olarak ifade edilmesi; aynı zamanda dolaylı olarak payın itibarî değerinin de sözleşmede yer alması anlamına gelir. Sözleşmelerde ayrıca, pay devri karşılığındaki ödemenin zamanının ve şeklinin de belirlendiği görülmektedir.

Devir sözleşmesinde doğal olarak hisse satış bedeli de yer alacaktır. Limited şirket payları bakımından, borsa benzeri bir teşkilatlanmış pazar mevcut değildir; bu nedenle satış bedeli çoğu kez, devreden ile devralanın karşılıklı müzakere veya pazarlığıyla belirlenir. Satış bedelinin tespitinde, payın itibarî değerinin esaslı bir önemi yoktur; taraflar, payın piyasa yahut gerçek değerini kararlaştırmak üzere bir araya gelirler.

Devir sözleşmesinde, esas sermaye payını devir iradesi açıkça anlaşılmalıdır³⁵. Bu açıklık, lafzî bir mecburiyet şeklinde anlaşılmalıdır. Tarafların tercih ettiği kelimelerden ziyade, iradelerinin devir yönünde olduğunun anlaşılması yeterlidir³⁶. Devir, temlik, satış ya da üzerine geçirme gibi birçok ifade; taraf iradelerinin anlaşılması bakımından yeterli olduğu ve şüpheye mahal vermediği sürece kullanılabilir.

Nedir?", *BATİDER*, 1975, 8 (2), s. 90. Mesela bir bağışlama yahut mal değişim sözleşmesi de pay devrinin temelini teşkil edebilir.

³³ ÖZ, s. 364.

³⁴ PULAŞLI, s. 2037.

³⁵ TEKİNALP, s. 483; ÖZ, s. 368; DOĞRUSÖZ KOŞUT, s. 372.

³⁶ Benzer şekilde bkz. MüKoGmbHG/REICHERT/WELLER, Rn. 16; MHLS/Ebbing, § 15 Rn. 115.

TTK m. 595/1'de yer alan ve emredici mahiyetteki düzenleme uyarınca; ek ödeme ve yan edim yükümlülükleri; rekabet yasağı ağırlaştırılmış veya tüm ortakları kapsayacak biçimde genişletilmiş ise, bu husus, önerilmeye muhatap olma, önalım, geri alım ve alım hakları ile sözleşme cezasına ilişkin şartlar devir sözleşmesinde belirtilir. Bunlardan herhangi biri kısmen veya tamamen yer almamışsa; devir sözleşmesi geçersiz olur³⁷.

b) Ceza Koşulu

İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, özellikle ticarî hayatta, tarafların sözleşmeye bir ceza koşulu – sözleşme cezası ya da cezaî şart – koyması pek tabiidir. Devir sözleşmesinin tarafları; borçlarını sözleşmeye uygun bir şekilde ifa etmekle yükümlüdürler; bu yükümlülüğe aykırı davranan taraf için tazminat sorumluluğu gündeme gelir (TBK m. 112). Ticarî hayatta lâzım olan sürat, belirlilik ve öngörülebilirlik ihtiyacı, borcun tam ve gereği gibi ifa edilmesini nispeten daha önemli kılar. Bu sebeple, devir sözleşmelerinde de ceza koşuluna sıkça rastlanılmaktadır.

Devir sözleşmesinde yer alan ceza koşulu, tarafların devir sözleşmesinden kaynaklanan aslî edim yükümlülüklerini yerine getirmemelelerine bağlanabilir. Mesela devralanın kararlaştırılan satış bedelini zamanında veya hiç ödememesi hâlinde ceza koşulu ödeneceği öngörülebilir. Sıkça öngörülen bir diğer ceza koşulu hükmü ise, ortaklık genel kurulunun pay devrine onay vermemesi halinde devreden ortağın belirli bir miktar para ödeme yükümlülüğü altına girmesidir.

Devir sözleşmelerinde, özellikle ortak sayısının az olduğu şirketlerde ve devreden ortağın şirketten tamamen ayrılarak ortak sıfatını kaybettiği hâllerde; devreden ortak için bir rekabet yasağı öngörülmesi muhtemeldir. Limited şirketlerde kural olarak, sadece müdürler rekabet yasağına tâbidir (TTK m. 626/2). Bir başka ifade ile limited şirket ortakla-

³⁷ **TEKİNALP**, s. 483; **YILDIZ**, s. 139; **DEMİRKAPI**, s. 218. Bununla birlikte TTK m. 595 gerekçesinde; *“bu kayıtların devir sözleşmesinde bulunmaması, sözleşmeyi geçersiz kılmaz, fakat devreden bazı hallerde sorumluluğuna sebep olur”* ifadesi ile kanunun açık lafzına muhalif bir yaklaşım ortaya konulmuştur. Öğretide bu kayıtların devir sözleşmesinde yer almamasının sözleşmeyi geçersiz kılmayacağı yönünde bkz. **DOĞRUSÖZ KOŞUT**, s. 373.

rı, müdür sıfatını haiz değiller ise rekabet yasağına tâbi olmayıp; şirketle rekabet oluşturan iktisadî faaliyetlerde bulunabilirler. Bununla birlikte şirket sözleşmesine konulacak bir hükümlerle limited şirket ortaklarına, şirketle rekabet eden işlem ve davranışlardan kaçınma yükümlülüğü yüklenebilir (TTK m. 613/2). Bu bakımdan, ortak sıfatı ile ortak olduğu şirketle rekabet edebilen bir kimse; payını, rekabet yasağı şartının yer aldığı bir devir sözleşmesi ile devrettiği takdirde ortak olmamasına rağmen rekabet yasağına tâbi olabilecektir. Rekabet yasağı şartı, özellikle devreden ortağın şirket sırlarını, müşteri çevresini, şirkete özgü teknik bilgileri kullanabilecek olmasından kaynaklanan ve şirketin kârlılığını etkileyebilecek olası tehlikeleri önleyebilir³⁸. Bu tür bir rekabet yasağı şartının ihlâlî hâlinde, belirli bir miktar paranın ödenmesini öngören ceza koşulunun devir sözleşmelerinde yer aldığı görülmektedir. Özellikle hisse devralmak suretiyle şirketin satın alınmasına ilişkin sözleşmelerde; rekabet yasağı ceza koşuluna bağlanmaktadır³⁹.

Şirketteki hisselerini devreden ortağın, şirket ile alâkalı stratejik bilgilere ve ticarî sırlara sahip olması kuvvetle muhtemeldir⁴⁰. Limited şirketlerin, nispeten az ortaklı olması ve şahıs şirketlerine özgü bazı hususiyetler arz etmesi nedeniyle; devreden bu stratejik bilgilere ve ticarî sırlara vâkıf olması için müdür olması şart değildir. Bu bakımdan, yapılacak devir sözleşmelerinde, ticarî sırların korunması yahut gizlilik ile alâkalı birtakım şartlara yer verilmesi söz konusu olmaktadır. Devreden artık şirket ortağı olmadığı durumlarda, şirket ile alâkalı bilgileri ve ticarî sırları şirketin menfaatlerine aykırı olarak kullanması veya ifşa etmesi hâlinde oluşabilecek zararın tazmini için peşinen belirlenen bir tazminat niteliğinde ceza koşulu öngörülmektedir.

Uygulamada ceza koşulunun, sadece belirli bazı yükümlülükler için değil de; sözleşmede yer alan tüm yükümlülükler bakımından düzenlenmesi söz konusu olmaktadır. Nitekim “sözleşmenin tarafları, yukarı-

³⁸ PICOT, Gerhard, Münchener Anwalts Handbuch GmbH-Recht (Hrsg. Römermann Volker), 4. Auflage, 2018, § 21 Rn. 210.

³⁹ SCHENKER, Urs, Unternehmenskauf Rechtliche und steuerliche Aspekte, 2016, s. 373.

⁴⁰ SCHENKER, s. 376.

daki hükümlerin herhangi birine uymadıkları takdirde ..... TL cezai şart ödeme-yi peşinen kabul etmiş sayılırlar” şeklinde kayıtların da devir sözleşmelerine konulduğu görülmektedir.

II. Pay Devir Sözleşmesindeki Ceza Koşulunun Tenkisi

A. Ceza Koşulu Kavramı

1. Kavrama Dair Genel Esaslar

Ceza koşulu, sözleşmenin ihlaline taraflarca bağlanan bir yaptırımdır. Gerçekten de geçerli bir borcun hiç veya gereği gibi veya zamanında ya da belirlenen yerde ifa edilmemesi durumunda yerine getirileceği öngörülen ekonomik değere sahip edime ceza koşulu adı verilir⁴¹.

Geçerli ve henüz ifa edilmemiş herhangi bir borç kural olarak ceza koşuluna bağlanabilir⁴². Ancak sözleşmede kararlaştırılmışsa talep edilebilen ceza koşulu fer’i bir borçtur. Bu sebeple; asıl borç geçersizse ceza koşulu da geçersiz olur. Asıl borç ifa ya da diğer bir sebeple sona erdiği takdirde, ceza koşulu da son bulmuş olur (TBK m. 131/1). Fakat ceza koşulunun ifasını isteme hakkı sözleşmeyle veya ifa anına kadar yapılacak bir bildirimle saklı tutulmuş ise ya da durum ve koşullardan saklı tutulduğu anlaşılıyorsa, ceza koşulu talep edilebilir (TBK m. 131/2).

Ceza koşulu asıl sözleşmeye bir hüküm olarak konulabileceği gibi ayrı bir anlaşma ile de kararlaştırılabilir. Asıl borç hangi şekle tabi ise ceza koşuluna ilişkin anlaşmanın da o şekle uygun olarak yapılması gerekir⁴³.

⁴¹ EREN, **Fikret**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. Baskı, Ankara 2019, Nr. 3676, s. 1323; YILDIRIM, **Abdulkerim**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Ankara 2020, s. 346; EKİNCİ, **Hüseyin**, Özel Hukuku Sözleşmelerinde Ceza Koşulu, Güncellenmiş 2. Baskı, Ankara 2015, s. 28.

⁴² OĞUZMAN, **M. Kemal/ÖZ, M. Turgut**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 2, 11. Baskı, İstanbul 2014, s. 520. Fakat TBK m. 346 uyarınca, kira bedelinin zamanında ödenmemesi hâlinde ceza koşulu ödeneceğine veya sonraki kira bedellerinin muaccel olacağına ilişkin anlaşmalar geçersizdir.

⁴³ EREN, Nr. 3685, s. 1326; TUNÇOMAÇ, **Kenan**, Türk Hukukunda Cezai Şart, İstanbul 1963, s. 61; AKINCI, **Şahin**, Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler, 10. Baskı, Konya 2017, s. 274; YILDIRIM, s. 349; EKİNCİ, s. 61; BERBEROĞLU YENİPİNAR,

Ceza koşulu sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi durumunda ödenmek üzere kararlaştırılmışsa, aksi sözleşmeden anlaşılmadıkça alacaklı, ya borcun ya da cezanın ifasını isteyebilir (TBK m. 179/1). Ceza koşulunun bu türüne “*ifa yerine (seçimlik) ceza koşulu*” adı verilir. Fakat ceza, borcun belirlenen zaman veya yerde ifa edilmemesi durumu için kararlaştırılmışsa alacaklı, hakkından açıkça feragat etmiş veya ifayı çekincesiz olarak kabul etmiş olmadıkça, asıl borçla birlikte cezanın ifasını da isteyebilir (TBK m. 179/2). Bu tür ceza koşuluna ise “*ifaya eklenen ceza koşulu*” denir.

Ceza koşulunun talep edilebilmesi için sözleşmenin ihlali yeterlidir. Alacaklının bu ihlal nedeniyle zarar görmüş olması gerekmez (TBK m. 180/1). Diğer bir ifadeyle ceza koşulunun kararlaştırılmış olması, alacaklıyı zararı ispat yükünden kurtarmaktadır. Borçlu sözleşmenin ihlali sebebiyle alacaklının zarar görmediğini veya zararın ceza tutarı kadar olmadığını ispatlayarak sözleşmede kararlaştırılan ceza miktarını ödemekten kurtulamaz⁴⁴. Fakat borçlu sözleşmenin ihlalinde kendisine bir kusur yükletilemeyeceğini ispat ederek ceza koşulunu ifadan kurtulabilir⁴⁵. Ancak bu durumun aksi kararlaştırılabilir. Başka bir anlatımla kursesiz da olsa borçlunun ceza koşulunu ödeyeceği kararlaştırılabilir. Yine TBK m. 182/2 uyarınca; asıl borç sonradan borçlunun sorumlu tutulamayacağı bir sebeple imkânsız hâle gelmişse, aksi kararlaştırılmadıkça cezanın ifası istenemez.

Alacaklının uğradığı zarar kararlaştırılan ceza tutarını aşyorsa alacaklı, borçlunun kusurunu ispatlayarak aşan miktarı isteyebilir (TBK m. 180/2). Görüldüğü gibi ceza miktarını aşan zararın tazmini için borçlunun kusurunu ispat yükü alacaklıya yükletilmiştir.

Sözleşme ile borçluya, kararlaştırılan cezayı ifa ederek sözleşmeyi, dönme veya fesih suretiyle sona erdirme yetkisi verilmiş olabilir. Ceza

---

Filiz, Ticari Davalar ve Cezai Şart, Ankara 2017, s. 11; **KOCAĞA, Köksal**, Türk Özel Hukukunda Cezai Şart (BK m. 158-161), Ankara 2003, s. 125.

⁴⁴ **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 534; **YILDIRIM**, s. 349.

⁴⁵ **TEKİNAY, Selahattin Sulhi/AKMAN, Sermet/BURCUOĞLU, Haluk/ALTOP, Atilla**, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, B. 7, İstanbul 1993, s. 360; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 532-533. Aksi görüşte bkz. **EREN**, Nr. 3700, s. 1329.

koşulunun bu türü ise “*dönme cezası/ıfayı engelleyen ceza koşulu*” olarak isimlendirilir. Ceza koşulunun dönme yetkisi tanımak amacıyla kararlaştırıldığını ispat yükü borçluya aittir (TBK m. 179/3).

2. Ceza Koşulunun Tenkisi

a) Genel Kural

Taraflar, cezanın miktarını serbestçe belirleyebilirler (TBK m. 182/1). Fakat hâkim, aşırı gördüğü ceza koşulunu kendiliğinden indirir (TBK m. 182/3). Borçlunun talepte bulunmasına gerek yoktur. Hatta Yüksek Mahkeme kararlarında ifade edildiği üzere TBK m. 182/son hükmü ile hâkime, fahiş gördüğü cezai şartı indirme yükümlülüğü verilmiştir⁴⁶.

Yargıtay’a göre; ceza koşulu miktarının aşırı olup olmadığının tespitinde, tarafların ekonomik durumları, özellikle borçlunun ödeme gücü, alacaklının asıl borcun ifa edilmesi halinde elde edeceği yarar ile ceza koşulunun ödenmesinin sağlayacağı yarar arasındaki makul adil ölçü, sözleşmeye aykırı davranılması yüzünden alacaklının uğradığı zarar, borçlunun kusur derecesi gibi durumlar dikkate alınmalı ve hakkaniyete uygun bir miktara hükmedilmelidir⁴⁷. Yüksek Mahkeme bir kararında ölçülülük ve hakkaniyet kıstaslarına şu şekilde işaret etmiştir; “*Sözleşmenin tarafları ceza miktarını tayinde serbest olmakla birlikte hükmedilecek ceza tutarının hak, adalet ve nasafet kurallarına da uygun olması gerekir. TBK’nın 182/son maddesi gereğince, hâkim borçluyu iktisaden sarsan ceza miktarını tenkisle mükellef olup, hâkim tarafından resen nazara alınması gereken bu hükmün açısından; borca aykırı davranılması yüzünden uğranılan zarar ile tayin edilen ceza tutarı arasında adalet ve hakkaniyet ölçüsünü zedeleyen bir fark bulunmamalıdır. Kararlaştırılan ceza tutarı borçlunun iktisaden sarsılmasını, çöküntüye uğramasını mucip olacak ise indirim isteyebileceği kabul edilmektedir*”⁴⁸.

⁴⁶ Y. 3. HD, E. 2019/5271, K. 2020/530, T. 22.1.2020; Y. 3. HD, E. 2012/18720, K. 2013/1653, T. 5.2.2013 (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 12/06/2020).

⁴⁷ Y. 6. HD, E. 2013/679, K. 2013/12298, T. 12.9.2013; Y. 13. HD, E. 2015/5136, K. 2016/11698, T. 27.4.2016 (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 12/06/2020).

⁴⁸ Y. 3. HD, E. 2018/4231, K. 2019/7407, T. 2.10.2019 (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 12/06/2020).

b) TTK m. 22 Bağlamında Ceza Koşulunun Tenkisi

Tacir olmanın hüküm ve sonuçları, TTK m. 18 ilâ 23'de düzenlenmiş; "ücret ve sözleşme cezasının indirilmesi" kenar başlığı altındaki TTK m. 22'de ise, tacir sıfatını haiz borçlunun, Türk Borçlar Kanunu'nun 121'inci maddesinin 2'nci fıkrasıyla 182'nci maddesinin 3'üncü fıkrasında ve 525'inci maddesinde yazılı hâllerde, aşırı ücret veya ceza kararlaştırılmış olduğu iddiasıyla ücret veya sözleşme cezasının indirilmesini mahkemeden isteyemeyeceği hükmü yer almıştır. Düzenleme, hâkime ceza koşulunu doğrudan indirme yetkisi veren TBK m. 182/3'ün bir istisnası mahiyetindedir.

TTK m. 22'nin gerekçesinde, düzenlemenin 6762 sayılı TTK m. 24'ün bir tekrarı olduğu ifade edilmiştir. 6762 sayılı mülga TTK m. 24 ile alâkalı olarak ise şu ifadeler yer almıştır: "Ticaret hukuku ile âdi hukuk arasındaki bu farkı olduğu gibi bırakmak doğru addedilmiştir. Çünkü ticaret sahasında merhamet ve insaf ne gösterilir, ne beklenilir. Küçük tacir mefhumu kaldırıldıktan sonra; tacir sıfatını hak olan bir borçluyu, olağan hallerde fahiş addedilebilen bir tellallık ücretinin veya cezai şartın indirilmesini talep etmek hakkından şimdiye kadar olduğu gibi ilerde de mahrum bırakmak ticaretin icabındandır"⁴⁹. Bu noktada ifade edilebilir ki, kanun koyucu, ticaret hukuku ile adi hukuku birbirinden ayırmıştır. Bunun tabii bir neticesi olarak ise, TBK m. 182/3 ve TTK m. 22 düzenlemeleri ile sözleşmede yer alan ceza koşulunun indirilmesi bakımından tacirler ile tacir olmayanlar arasında bir ayırım yapılmıştır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 22'nci maddesinde ifadesini bulan istisnanın uygulama alanı bulabilmesi için, borçlu sıfatını haiz olan kimsenin tacir olması gerekir. Hâkezâ tacir sayılanlar ve tacir gibi sorumlu olanlar bakımından da hüküm uygulanabilecektir. Borçlu, ceza koşulunu taahhüt ettiği anda tacir sıfatını haiz olmalıdır⁵⁰. Bu bağlamda ceza koşulunun yer aldığı sözleşmenin kurulmasından sonra borçlunun tacir sıfatını

⁴⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: X, Cilt: 12, İçtima: 2, s. 17. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d10/c012/tbmm10012083.pdf> (Erişim Tarihi: 25/06/2020).

⁵⁰ **ARKAN, Sabih**, Ticari İşletme Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 18. Baskı, Ankara 2013, s. 144.

kaybetmesi hâlinde; ceza koşulunun tenkisinin talep edilemeyeceği kuralının geçerli olacağını ifade etmek gerekir⁵¹.

Tacir olmanın hüküm ve sonuçları, TTK m. 18 ilâ 23’de düzenlenmiştir. Tacirlerin iflasa tâbi olması (TTK m. 18/1) dışındaki diğer hüküm ve sonuçlar, tacirin ticarî işletmesi ile ilgili yaptığı veya yapmak zorunda olduğu işler bakımından geçerli olacaktır⁵². Ücret ve ceza koşulunun (sözleşme cezasının) tenkisini talep edememek, TTK m. 18/2’de ifadesini bulan basiretli bir iş adamı gibi davranma yükümlülüğünün bir uzantısı olarak telakki edilebilir. Bu yükümlülük, yine TTK m. 18/2’ye göre; tacirin ticaretine ait faaliyetleri hakkında geçerlidir. Bu esastan olmak üzere TTK m. 22’nin uygulanabilmesi için; ceza koşulunu taahhüt eden borçlunun tacir sıfatını haiz olmasının yanı sıra; sözleşme cezasının da borçlunun ticarî işletmesiyle alâkası olması gerekir⁵³. Sözleşme cezasının tenkis edilemeyeceği kuralının, borçlunun tacir olması dışındaki diğer şartı olan sözleşme cezasının borçlunun ticarî faaliyetleri ile ilgili olması, TTK m. 22’de açıkça zikredilmemiştir. Alman Ticaret Kanunu’nda, sözleşme cezasının tenkisine dair istisna hükmünde, tacir sıfatının yanı sıra sözleşme cezasının tacirin ticareti ile alâkalı olması şartı da açıkça yer almıştır (HGB 348). Yargıtay, tüzel kişi tacir konumundaki işveren ile işçi arasındaki uyumsuzluklarda; işveren ile işçi arasındaki hukukî münasebetin iş akdine istinat etmesi nedeniyle ticarî işe vücut vermeyeceği ve buna bağlı olarak da tacir konumundaki işverenin ceza koşulunun indirilmesini talep edebileceği yönünde kararlar vermiştir⁵⁴. Yargıtay’ın bu yöndeki kararları, TTK m. 22’ye aykırı olduğundan bahisle eleştirilmişse de⁵⁵; bu kararlar, TTK m. 22’nin, ancak tacirin ticaretine ait faali-

⁵¹ ARKAN, s. 144-145; KOCAAĞA, s. 258.

⁵² AYHAN, Rıza, “Ticarî İş Kavramı ve Tacir Sıfatına Bağlanan Ücret Ve Sözleşme Cezalarının İndirilmesini İsteyememe”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2013, 17 (1-2), s. 305.

⁵³ AYHAN, s. 310; YAĞCIOĞLU, Burcu, *Türk ve İsviçre Hukuku’nda Ceza Koşulu (Cezai Şart)*, Ankara 2019, s. 265; ARKAN, s. 145; OĞUZMAN/ÖZ, s. 537-538.

⁵⁴ YHGK, E. 1997/9-486 K.1997/822, T. 15.10.1997 (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 14/06/2020); YHGK, E. 2002/9-596,K. 2002/662, T. 02.10.2002 (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 14/06/2020); YHGK, E. 2004/9-759 K. 2005/9, T. 02.02.2005 (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 14/06/2020).

⁵⁵ Bkz. AYHAN, s. 310-311; YAĞCIOĞLU, s. 267.

yetlerine uygulanabileceği yönündeki kazaî (yargısal) yaklaşımı ortaya koymaktadır.

Ceza koşulunun tenkisinin talep edilip edilemeyeceği noktasında Yüksek Mahkeme; ceza koşuluna muhatap tarafın tacir olup olmadığı ve ceza koşulunun fahiş olarak kabul edilip edilemeyeceği ve buna bağlı olarak indirilmesi gerekip gerekmediği hususlarının tartışılması gerektiği yönünde kararlar vermiştir⁵⁶.

Tacirin ticaretine ait faaliyetlerinden kaynaklanan ceza koşulunun tenkisini talep etme yasağı, her halükarda uygulanabilecek mutlak bir kural değildir. Ahlâka aykırılık ve kişilik hakkı ile ilgili genel hükümlerin (TBK m. 27; TMK m. 23) uygulanması ile sözleşme cezası kısmen yahut tamamen geçersiz sayılabilmektedir⁵⁷. Yargıtay kararlarında ceza koşulunun, *borçlunun ekonomik özgürlüğünü tehlikeye sokması* ve *ekonomik anlamda mahvına sebep olması* gibi sonuçlara sebebiyet vermesi hâlinde; ceza koşulu, ahlâka ve kişilik hakkına aykırı olarak değerlendirilmiş ve borçlunun tacir sıfatını haiz olmasına rağmen ceza koşulunun tenkisinin talep edilebileceği ifade edilmiştir⁵⁸. Bununla birlikte, bu şekilde bir tenkisin söz konusu olabilmesi için borçlunun iktisadî durumu hakkında ayrıntılı bir inceleme yapılmalı ve ceza koşulu ödemesinin iktisadî bakımdan mahvına neden olup olmayacağı hususunun ayrıca belirlenmesi

⁵⁶ Y. 3 HD, E. 2019/5271, K. 2020/530, T. 22.1.2020; Y. 19. HD, E. 2018/2661, K. 2019/2508, T. 11.4.2019 (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 14/06/2020).

⁵⁷ **USLU, Ebubekir**, Uygulama Örnekler ve Yargıtay Kararları ile Türk Borçlar Hukukunda Ceza Koşulu, Ankara 2019, s. 230; **OĞUZMAN/ÖZ**, s. 537; **AKINCI**, s. 274.

⁵⁸ "TTK'nun 22. maddesi gereğince tacir sıfatını haiz borçlu cezai şartın indirilmesini isteyemez ise de, kararlaştırılan ceza tutarı borçlunun iktisaden sarsılmasını, çöküntüye uğramasını mucip olacak ise indirim isteyebileceği uygulamada kabul edilmektedir" (Bkz. Y. 3 HD, E. 2019/4856, K. 2020/431, T. 21.01.2020) (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 17/06/2020). Bazı kararlar: YHGK, E. 1970/1053, K. 1974/252, T.20.03.1974 (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 18/06/2020); Y. 15 HD, E. 2001/2880, K. 2001/3661, T. 03.07.2001 (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 18/06/2020); Y. 19 HD, E. 2006/11401, K.2007/3998, T.19.04.2007 (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 18/06/2020); Y. 15 HD, E. 2009/1814, K. 2010/1643, T. 23.03.2010 (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 18/06/2020); YHGK, E. 2012/111601, K. 2013/752, T. 22.05.2013 (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 18/06/2020).

gerekir⁵⁹. Bu noktada şu husus ifade edilmelidir ki, tacir sıfatını haiz borçlunun ekonomik özgürlüğünü tehlikeye sokması ve ekonomik anlamda mahvına sebep olabileceği belirlenen ceza koşulunun tamamen ortadan kaldırılması da caiz değildir⁶⁰. Borçlunun durumu hakkında yapılacak ayrıntılı inceleme ve değerlendirme neticesinde ceza koşulu, tacirin ekonomik özgürlüğünü tehlikeye sokmayacak ve ekonomik anlamda mahvına sebep olmayacak bir miktara çekilmelidir⁶¹.

B. Tarafların Sıfatı ve İşin Niteliği Bakımından Ceza Koşulunun Tenkisinin Şartları

Devir sözleşmesinde yer alan ceza koşulunun indirilmesinin talep edilip edilemeyeceği hususu, TTK m. 22’de yer alan esaslar dairesinde çözüme kavuşturulacaktır. Bu bakımdan evvela, devir sözleşmesindeki tarafların tacir sıfatı; akabinde ise devrin tacirin ticaretine ait bir faaliyet olup olmadığı değerlendirilmelidir. Devir sözleşmelerinde yer alan sözleşme cezasının tenkisi bakımından, TTK m. 22’nin uygulama alanı olup olmadığı; devir sözleşmesinin tarafı olanların tacir sıfatını haiz olup olmamaları ve sözleşme cezasının bunların ticareti ile ilgili olup olmadığı birlikte ele alınacaktır.

⁵⁹ “... TBK’nın 182/ son maddesi gereğince davacıya ait tüm ticari defter ve kayıtlar ile belgeler getirtilip, ticari defter ve kayıtları, bilançosu ve ekonomik durumunu etkileyen diğer unsurlar üzerinde birlikişi incelemesi yapılması, yapılacak inceleme sonucunda talep edilen cezai şart bedelinin, davacının ekonomik açıdan mahvına sebebiyet vereceğinin anlaşılması halinde, cezai şarttan makul bir oranda indirim yapılarak, hâsıl olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken; eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir” (Bkz. Y. 3. HD, E. 2019/2319, K. 2019/7498, T. 7.10.2019) (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 18/06/2020); “O halde mahkemece, bankalara yazı yazılarak davalının meduat bilgisinin araştırılması, yine davalıya ait olduğu belirlenen taşınmaz ve taşınır mallar dikkate alınarak davalının ekonomik durumu yönünden ayrıntılı bir inceleme yapılması ve kararlaştırılan cezai şartın makul bir miktarda indirilerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile itiraza uğrayan rapora dayanılarak karar verilmesi doğru görülmemiştir” (Bkz. Y. 3. HD, E. 2018/4231, K. 2019/7407, T. 2.10.2019). Aynı yönde bkz. Y. 19. HD, E. 2016/6702, K. 2016/16086, T. 21.12.2016; Y. HGK, E. 2014/19-743, K. 2016/437, T. 30.3.2016 (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 18/06/2020).

⁶⁰ Benzer şekilde bkz. TUNÇOMAĞ, s. 157.

⁶¹ Y. 19. HD, E. 2016/12322, K. 2017/8065, T. 19.12.2017 (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 19/06/2020).

Kural olarak, limited şirket ortağı tacir sayılmaz⁶². Bunun gibi, limited şirket müdürleri de tacir sayılmazlar; nitekim işletme, limited şirket adında işletilir⁶³.

1. Gerçek Kişi Tacir

Türk Ticaret Kanunu'nun 12'nci maddesinin 1'nci fıkrasına göre gerçek kişi tacir; bir ticarî işletmeyi, kısmen de olsa kendi adına işleten kişi olarak tanımlanmıştır. Tanımdan yola çıkılacak olursa, gerçek kişi tacir sıfatının iki unsuru vardır⁶⁴: i) Bir ticarî işletmenin varlığı, ii) Var olan bu ticarî işletmenin kısmen dahi olsa kendi adına işletilmesi.

Ticarî işletme, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir (TTK m. 11/1). Limited şirketler, ekseriyetle bir ticarî işletme işletmek üzere kurulabilecekleri gibi; başka bir ekonomik amaç için de kurulabilir. Ticarî işletme işletmek dışında bir amacın varlığı hâlinde, ortada bir ticarî işletme olmadığından; ortağın tacir sıfatını haiz olmadığı açıktır. Hâkezâ ticarî işletme işleten bir limited şirkete ortak olmak da; ortağın şirketi kısmen dahi olsa kendi adına işletmesi mümkün olmadığından, ortağa tacir sıfatını kazandırmayacaktır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 14'üncü maddesinin 1'inci fıkrasına göre, kişisel durumları ya da yaptığı işlerin niteliği nedeniyle yahut meslek ve görevleri dolayısıyla, kanundan veya bir yargı kararından doğan bir yasağa aykırı bir şekilde ya da başka bir kişinin veya resmî bir makamın iznine gerek olmasına rağmen izin veya onay almadan bir ticari işletmeyi işleten kişi de tacir sayılır. Mesela 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 28'inci maddesine göre; Memurlar Türk Ticaret Kanunu'na göre (Tacir) veya (Esnaf) sayılmalarını gerektirecek bir faaliyette bulunamaz, ticaret ve sanayi müesseselerinde görev alamaz, ticari mümessil veya ticari vekil veya kollektif şirketlerde ortak veya komandit şirkette komandite ortak olamazlar. Ancak bu yasağa aykırı davranmak suretiyle bir ticarî işletmeyi kısmen yahut tamamen kendi adına işleten memur,

⁶² AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 210; ARKAN, s. 115.

⁶³ ARKAN, s. 115.

⁶⁴ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 204.

İlgili özel kanunlardaki disiplin hükümleri saklı kalmak kaydıyla, TTK bağlamında tacir sayılacak ve tabiatıyla tacir olmanın hüküm ve sonuçlarına tâbi olacaktır.

Bununla birlikte limited şirket ortağının, bir başka ticarî işletmeyi kısmen yahut tamamen kendi adına işletmesi ve buna bağlı olarak tacir sıfatını haiz olması mümkündür. Bu noktada, limited şirket ortaklığından başka faaliyetlerinden ötürü tacir sıfatını haiz olan kimsenin, pay devir sözleşmelerinde yer alan ceza koşulunun tenkisini talep edememesi bakımından TTK m. 22 uygulama alanı bulacak mıdır? Bir başka ifade ile limited şirket ortaklığı, gerçek kişi tacirin ticareti ile alâkalı bir faaliyet olarak nitelendirilebilecek midir?

Kanaatimizce, limited şirket ortağının, bu ortaklık sıfatından kaynaklanan statüsü ve elde ettiği kâr payı kazancı ile bu ortaklık statüsü ile alâkası olmayan bir başka ticarî işletmeyi kendi adına kısmen veya tamamen işletmesini, birbirinden ayrı iki farklı statü olarak değerlendirmek gerekir. Limited şirkette ortak sıfatı, ortağın ticarî hayatından tamamen bağımsız bir hak ve yükümlülükler bütünü oluşturur. Bu hakların kullanılmasında veya yükümlülüklerin yerine getirilmesinde; ortağın tacir olup olmamasının bir önemi yoktur. Kaldı ki, muhasebe ve vergi esasları bakımından da; gerçek kişi tacirin ticarî işletmesiyle, ortağı olduğu limited şirketin ya da bu şirketten elde ettiği kâr payının herhangi bir ilişkisi bulunmamaktadır. Bu nedenle, harcı bir başka ticarî işletmeyi kısmen veya tamamen kendi adına işlettiği için gerçek kişi tacir sıfatını kazanan limited şirket ortağı; pay devir sözleşmesinde yer alan sözleşme cezasının tenkisini, diğer şartlar da olduğu takdirde talep edebilecektir.

Yukarıdaki izahattan başka, TTK m. 19/1'de ifadesini bulan ticarî iş karinesine de değinmek gerekir. Söz konusu düzenlemeye göre, gerçek kişi tacirin borçlarının ticarî olması asıldır. Bunun istisnası, tacirin işlemi yaptığı sırada bunun ticarî işletmesiyle ilgili olmadığını bildirmesi veya işin ticarî sayılmasına durumun elverişli olmaması hâlinde bir adi işin söz konusu olacağıdır (TTK m. 19/1). Ticarî iş karinesi kural olarak, ücret ve sözleşme cezasının tenkisi bakımından uygulama alanı

bulacaktır⁶⁵. Bu hâlde, pay devir sözleşmesi esnasında, devrin ticarî işletmesi ile ilgisinin olmadığını bildiren tacir için durum açıktır. Ancak, böyle bir bildirim söz konusu değilse; pay devrinin, sözleşmenin tarafı olan gerçek kişi tacirin ticarî işletmesiyle ilgili sayılmasına durum elverişli midir? Bu noktada, TTK m. 22'deki tenkis yasağının uygulanma şartlarından ikincisi olarak ifade ettiğimiz, *tacirin ticarî işletmesi ile ilgili yaptığı veya yapmak zorunda olduğu iş ve işlemler kistası*⁶⁶ ile *işin ticarî sayılmasına durumun elverişli olmaması* hâli büyük ölçüde örtüşmektedir. Bu nedenle, limited şirket pay devir sözleşmesinin, gerçek kişi tacir tarafından bildirilmese dahi hâlin icabı, devrin ticarî işletmesiyle ilgili olmadığı neticesine varmak mümkün olmalıdır.

2. Tacir Sayılanlar ve Tacir Gibi Sorumlu Olanlar

Türk Ticaret Kanunu'nun 12'nci maddesinin 2'nci fıkrasına göre; *"bir ticari işletmeyi kurup açtığını, sirküler, gazete, radyo, televizyon ve diğer ilan araçlarıyla halka bildirmiş veya işletmesini ticaret siciline tescil ettirerek durumu ilan etmiş olan kimse, fiilen işletmeye başlamamış olsa bile tacir sayılır"*. Bu hüküm, bir ticarî işletmenin kurup açıldığı ve bunun halka duyurulduğu, fakat henüz işletilmeye başlanmadığı hâlleri kapsamaktadır. Bir başka ifade ile burada bir ticarî işletme mevcut olmakla birlikte; henüz işletilmeye başlanmamıştır⁶⁷.

Tacir olmanın hüküm ve sonuçları, tacir sayılanlar bakımından da geçerlidir. Bunlar, tacir olmanın sağladığı haklardan yaralanabilirler ve tacir olmanın yükümlülüklerine de tâbidirler⁶⁸. Bu bakımdan tacir sayılanlar, TTK m. 22'ye göre ücret ve sözleşme cezasının tenkisini talep edemezler. Pay devir sözleşmesinin taraflarından biri konumundaki limited şirket ortağı da, bir ticarî işletmeyi kurup açtığını halka bildirdiği ya da ticaret siciline tescil ettiği takdirde; TTK m. 12/2 uyarınca tacir sayılır. Bununla birlikte tacir sayılanlar, tacir olmanın müspet ve menfi tüm sonuçlarına tâbi olacaklarından; bunların pay devir sözleşmelerinde

⁶⁵ ARKAN, s. 145.

⁶⁶ Bkz. II-A-2-b.

⁶⁷ DOMANIÇ, Hayri/ULUSOY, Erol, Ticaret Hukukunun Genel Esasları, İstanbul 2007, s. 194.

⁶⁸ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 205; ARKAN, s. 117.

yer alan sözleşme cezasının tenkisini talep edebilmeleri bakımından; tacirler hakkındaki yukarıdaki izahata atıfta bulunmak yeterli olacaktır⁶⁹.

Türk Ticaret Kanunu'nun 12'nci maddesinin 3'üncü fıkrasına göre; *"bir ticari işletme açmış gibi, ister kendi adına, ister adi bir şirket veya her ne suretle olursa olsun hukuken var sayılmayan diğer bir şirket adına ortak sıfatıyla işlemlerde bulunan kimse, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı tacir gibi sorumlu olur"*. Bu kimseler, tacir olmadıkları gibi; tacir de sayılmazlar. Tacir gibi sorumlu olanlar, tacir olmaktan kaynaklanan yükümlülüklerle tâbidir; bununla birlikte tacir sıfatına bağlı hak ve avantajlardan yararlanamazlar⁷⁰. Bu bakımdan kural olarak, tacir gibi sorumlu olanlar, TTK m. 22 bağlamında ücret ve sözleşme cezasının tenkisini talep edemezler⁷¹. Nitekim bu hükümde, kanun koyucu tarafından, tacirler için öngörölmüş "menfi" mahiyette ayrıksı bir kural ihdas edilmiştir.

Tacir gibi sorumlu olan limited şirket ortağının, pay devir sözleşmesinin taraflarından biri olarak; sözleşmede yer alan sözleşme cezasının tenkisini talep edebilmesi TTK m. 22'ye göre kural olarak mümkün değildir. Bununla birlikte TTK m. 22'nin uygulama alanı bulabilmesi ve tenkis talebi yasağının geçerli olabilmesi için; tacirin ticareti (ticarî işletmesiyle) alâkalı bir faaliyetinin söz konusu olması gerekir. Bu noktada, tacir gibi sorumlu olanların düzenlendiği TTK m. 12/3'ün tatbik sahası bulacağı durumlarda; ortada bir ticarî işletme mevcut olmadığı için, sözleşme cezasının yer aldığı pay devir sözleşmesi ile sözleşme cezası borçlusunun ticarî işletmesi arasındaki münasebet nasıl tespit edilecektir?

Kanaatimizce bu hâlde, tacir gibi sorumlu olan kişinin TTK m. 12/3 bağlamında *"bir ticarî işletme açmış gibi"* kendi adına ya da bir adi şirket veya var olmayan bir şirket adına yaptığı işlemlerin mahiyetini değerlendirmek gerekir. Tacir gibi sorumlu olan kimsenin, payı devir konusu olan şirket ile alâkalı olmayan işlem ve beyanları bakımından; tacir ve

⁶⁹ Bkz. II-B-2.

⁷⁰ AYHAN/ÖZDAMAR/ÇAĞLAR, s. 206; ARKAN, s. 114.

⁷¹ YAĞCIOĞLU, 265.

tacir sayılanlar ile ilgili izahat burada da geçerlidir. Tacir gibi sorumlu olan kişinin, limited şirket veya pay devir sözleşmesi ile ilgisi olmayan işlemlerinin varlığı hâlinde; pay devri sözleşmesindeki sözleşme cezasının tenkisi bakımından TTK m. 22 uygulanmayacak ve bu kişi sözleşme cezasının tenkisini mahkemeden talep edebilecektir.

Bununla birlikte tacir gibi sorumlu olanların, bir ticarî işletme açmış gibi adına işlem yaptıkları işletme veya şirketler bakımından ise; “işlem” kavramını geniş yorumlamak gerekir. Pay devir sözleşmesi ile tacir gibi sorumlu olan kişinin TTK m. 12/3 bağlamındaki işlemleri arasında doğrudan bir ilişki bulunması çoğu zaman söz konusu olmayacaktır. Bu bakımdan, tacir gibi sorumlu olan kişinin pay devir sözleşmesinde yer alan sözleşme cezasının tenkisini talep edip edemeyeceği değerlendirilirken; tacirlerden ve tacir sayılanlardan farklı olarak, tacir gibi sorumlu olan kişinin, pay devir sözleşmesinin diğer tarafının iradesini etkilemeye yönelik beyan ve davranışları da ele alınmalıdır. Tacir gibi sorumlu olan kişinin tarafı olduğu pay devir sözleşmelerindeki sözleşme cezasının ticarî işletmesiyle ilgili kabul edilmesi bakımından, örnek kabilinden aşağıdaki hâlleri zikretmek mümkündür: i) Payı devir konusu olan limited şirketin yöneticisi, hâkim ortağı ya da bir başka yolla şirketin ticarî ve idarî faaliyetleri üzerinde etkinliği olduğu izlenimi vermek, ii) Limited şirket haricinde bir başka ticarî işletmeyi işlettiğinden bahisle yüksek bir ticarî itibarı olduğu izlenimini vermek ve iii) Sözleşme cezasının muacceliyet kesbetmesi hâlinde ticarî işletmesinin bir tür teminat mahiyetinde olacağından bahisle güven telkin etmek.

3. Tüzel Kişi Tacir

Türk Ticaret Kanunu'nun 16'ncı maddesinin 1'inci fıkrasında; “*ticaret şirketleriyle, amacına varmak için ticari bir işletme işleten vakıflar, dernekler ve kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar da tacir sayılırlar*” denilerek tüzel kişi tacirlerin kimler olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, aynı maddenin 2'nci fıkrasında, bir ticarî işletme işletmesine rağmen tacir sayılmayan tüzel kişilere de yer verilmiştir. TTK m. 16/1'e göre tüzel kişi tacirleri şu üç başlıkta ele almak mümkündür:

a) Ticaret Şirketleri

Türk Ticaret Kanunu'nun 124'üncü maddesine göre ticaret şirketleri; kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketlerden ibarettir. Ticaret şirketlerinden bazıları (kollektif ve adi komandit şirketler), sadece bir ticarî işletme işletmek amacıyla kurulabilirken; anonim, limited, sermayesi paylara bölünmüş komandit ve kooperatif şirketler bakımından böyle bir şart yoktur⁷². Bununla birlikte, ticarî işletme işletmeyen anonim, limited, sermaye paylara bölünmüş komandit ve kooperatif şirketler de TTK m. 16/1'e göre tacir sıfatını haizdirler.

Türk Ticaret Kanunu'nun 19'uncu maddesinin 1'inci fıkrasına göre gerçek kişi tacirlerin için iki istisna ile birlikte kabul edilen ticarî iş karnesi; ticaret şirketleri bakımından mutlak⁷³. Bir başka ifade ile ticaret şirketlerinin, ticarî işletmeleriyle ilgili olmayan hiçbir faaliyetleri söz konusu değildir⁷⁴. Bu bakımdan, pay devir sözleşmesinin taraflardan biri olan ticaret şirketi, devir sözleşmesinde yer alan sözleşme cezasının tenkisini talep edemeyecektir (TTK m. 22).

b) Amacına Varmak İçin Bir Ticarî İşletme İşleten Vakıflar ve Dernekler

Vakıf, TMK m. 101'de; gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluğu olarak tanımlanmıştır. Vakıflar, kazanç paylaşmak amacıyla kurulamaz; bununla birlikte, amaçlarına ulaşmak için ticarî işletme işletebilirler (TTK m. 16/1). Vakıfların tacir sıfatı, ticarî işletme işletmelerinden doğar; ticarî işletme işleten vakıflar, ancak ticarî işletme

⁷² AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 210.

⁷³ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 21.

⁷⁴ Bu kaidenin istisnası, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da yer alan tüketici ve tüketici işlemi kavramlarının tanımları neticesinde ortaya çıkar. TKHK m. 3/1-k'ya göre tüketici, *ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişi*; TKHK m. 3/1-l'ye göre tüketici işlemi ise, *mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dâhil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekâlet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlem olarak tanımlanmıştır*. Bu hükümlere göre, bir ticaret şirketinin ticarî olmayan bir işlem sahası söz konusu olabilmektedir.

ile alâkalı faaliyetlerinden dolayı tüzel kişi tacir sayılırlar⁷⁵. Bu bakımdan ticaret şirketlerinden farklı olarak; ticarî işletme işleten vakıfların ticarî mahiyette olmayan faaliyetlerine bağlı olarak bir *adi iş* sahası bulunabilir.

Dernek, TMK m. 56/1'de; gerçek veya tüzel en az yedi kişinin kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları, tüzel kişiliğe sahip kişi topluluğu olarak tanımlanmıştır. Kanun'a göre dernekler, kazanç paylaşmak için kurulamazlar; ancak, amacına ulaşmak için bir ticarî işletme işletmesi mümkündür (TTK m. 16/1). Dernekler de aynı vakıflarda olduğu gibi; sadece ticarî işletmeleri ile alâkalı faaliyetlerinden dolayı tüzel kişi tacir sayılırlar⁷⁶. Buna göre derneklerin de, ticarî işletmeleri ile alâkalı olmayan faaliyetleri *adi iş* sahası kapsamındadır.

Amaçlarına varmak için bir ticarî işletme işleten dernek ve vakıflar, tacir sıfatını haizdir. Bununla birlikte, bu tüzel kişilerin yukarıda açıklandığı gibi *adi iş* sahaları da mevcuttur. Bu dernek ve vakıfların, ceza koşulu içeren pay devir sözleşmesinin tarafı olmaları hâlinde; tacir sıfatlarının yanı sıra, pay devir sözleşmesinin bunların ticarî işletmesiyle ilgili olup olmadığı da ele alınmalıdır. Bu bağlamda yapılacak değerlendirmede, hüküm geniş yorumlanmalı; her ne kadar payı devir konusu olan limited şirketten başka bir ticarî işletme işletmesi hasebiyle tacir sıfatını kazanan bir dernek veya vakıf söz konusu olsa da, limited şirket ortağı olmanın kazanç elde etme amacına matuf olduğu kabul edilmelidir. Bir başka ifade ile limited şirket ortaklığı statüsünü, dernek veya vakıflar için *adi iş* sahası olarak telakki etmek kanaatimizce mümkün değildir.

⁷⁵ **AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR**, s. 211. Bununla birlikte TTK m. 16/2'ye göre; *gelirinin yarısından fazlasını kamu görevi niteliğindeki işlere harcayan vakıflar*, bir ticarî işletmeyi, ister doğrudan doğruya ister kamu hukuku hükümlerine göre yönetilen ve işletilen bir tüzel kişi eliyle işletsinler, tacir sayılmazlar.

⁷⁶ **AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR**, s. 212. Bununla birlikte TTK m. 16/2'ye göre; *kamu yararına çalışan dernekler*, bir ticarî işletmeyi, ister doğrudan doğruya ister kamu hukuku hükümlerine göre yönetilen ve işletilen bir tüzel kişi eliyle işletsinler, tacir sayılmazlar.

Sonuç olarak, amacına varmak için bir ticarî işletme işleten vakıflar ve dernekler, kural olarak pay devir sözleşmesindeki ceza koşulunun tenkisini talep edemezler.

c) Kamu Tüzel Kişileri Tarafından Kurulan Kurum ve Kuruluşlar

Türk Ticaret Kanunu'nun 16'ncı maddesinin 1'inci fıkrasına göre; kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticarî şekilde işletilmek üzere Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar da tacir sayılırlar. Düzenleme uyarınca, bir kamu iktisadî teşebbüsünün tacir sayılması iki şekilde mümkün olabilir: Birincisi, bu kurum veya kuruluşun kendi kuruluş kanunu (ana statüsü) uyarınca özel hukuk hükümlerine göre yönetilmelidir *veya* ticarî şekilde işletilmek üzere kurulmuş olmalıdır. Bununla birlikte Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri, bir ticari işletmeyi, ister doğrudan doğruya ister kamu hukuku hükümlerine göre yönetilen ve işletilen bir tüzel kişi eliyle işletsinler, kendileri tacir sayılmazlar (TTK m. 16/2).

TTK m. 16/1 uyarınca, kendi statüleri uyarınca özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticarî şekilde işletilmek üzere Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar, tüzel kişiliği haiz olup olmadıklarına bakılmaksızın tacir sayılmışlardır. Tüzel kişiliği haiz olan İSKİ⁷⁷, ASKİ, MKE⁷⁸ gibi tüzel kişiliği haiz, ticarî olarak ve kendi statüleri gereğince özel hukuk hükümlerine göre işletilen kurum veya kuruluşlarının tacir sıfatları bulunmaktadır. Bununla birlikte bu şekilde kurulmuş ve faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların tüzel kişiliği bulunmuyorsa; tacir sıfatının, ticarî işletmeyi işleten kamu tüzel kişisinde olması gerektiği ifade edilmiştir⁷⁹. Bununla birlikte TTK m. 16/2'de kamu tüzel kişilerin, "*bir ticari işletmeyi,*

⁷⁷ İSKİ'nin tacir sıfatı hakkında bkz. Y. 11. HD. 20.12.2004 tarih ve 2004/3420 E. 2004/12593 sayılı kararı; Y. 11. HD 25.06.2007 tarih ve 2006/7390 E. 2007/9712 K. (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 15/06/2020).

⁷⁸ Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu Ana Statüsü m. 3/2'ye göre teşekkül (MKE), KHK, Ana Statüde yer alan hükümler saklı kalmak üzere özel hukuk hükümlerine tabidir.

⁷⁹ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 214.

ister doğrudan doğruya ister kamu hukuku hükümlerine göre yönetilen ve işletilen bir tüzel kişi eliyle işletsinler, kendileri tacir sayılmazlar” şeklindeki açık düzenleme karşısında, kamu tüzel kişilerinin tacir sıfatını haiz olmayacaklarını ifade etmek gerekir. Ayrıca, özel hukuk hükümlerine göre yönetilen veya ticarî şekilde işletilen kurum ve kuruluşların, tüzel kişiliği bulunmamasına karşın tacir sayılacakları yönündeki TTK m. 16/1 hükmünün ne şekilde uygulanacağı ve tacir olmanın hüküm ve sonuçlarının kimin nezdinde doğacağı yönünde de bir duraksama söz konusu olabilecektir⁸⁰.

Kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşların veya bizzat bu kamu tüzel kişilerinin tacir sıfatı; TTK m. 22'nin uygulama alanı bulabilmesi bakımından, pay devrinin bu kurum veya kuruluşların ticarî işletmeleri ve faaliyetleri ile alâkalı olarak ele alınmalıdır. Bu noktada kanaatimizce, limited şirket ortaklığı statüsü, kazanç elde etmeye yönelik bir faaliyettir ve ortak konumundaki kurum veya kuruluşun ticaretiyle ilgilidir. Kamu kurum veya kuruluşları tarafından kurulan, özel hukuk hükümlerine göre yönetilen veya ticarî şekilde işletilen kurum ve kuruluşların tarafı oldukları pay devir sözleşmelerinin, bunların ticarî işletmeleriyle alâkalı olduğunu kabul etmek gerekir. Sonuç olarak bu kurum veya kuruluşların, pay devir sözleşmesinde yer alan ceza koşulunun tenkisini talep edebilmeleri, TTK m. 22'ye göre mümkün değildir.

3. Hâkim Teşebbüs

Türk Ticaret Kanunu'nun 195'inci maddesinin 4'üncü fıkrasına göre; hâkim şirkete doğrudan veya dolaylı olarak bağlı bulunan şirketler, onunla birlikte şirketler topluluğunu oluşturur. Şirketler topluluğunda, hâkim şirket ana, bağlı şirket ise yavru şirket konumundadır. Hâkim ve bağlı şirketler ise yine TTK m. 195/1'de tanımlanmıştır: i) *Bir ticaret şirketi, diğer bir ticaret şirketinin, doğrudan veya dolaylı olarak; oy haklarının çoğunluğuna sahipse veya şirket sözleşmesi uyarınca, yönetim organında karar alabilecek çoğunluğu oluşturan sayıda üyenin seçimini sağlayabilmek hakkını haizse veya kendi oy hakları yanında, bir sözleşmeye dayanarak, tek başına veya*

⁸⁰ Bkz. AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 215.

diğer pay sahipleri ya da ortaklarla birlikte, oy haklarının çoğunluğunu oluşturuyorsa, ii) Bir ticaret şirketi, diğer bir ticaret şirketini, bir sözleşme gereğince veya başka bir yolla hâkimiyeti altında tutabiliyorsa; birinci şirket hâkim, diğeri bağlı şirkettir.

Şirketler topluluğunun hâkiminin, merkezi veya yerleşim yeri yurt içinde veya dışında bulunan, bir teşebbüs olması hâlinde de TTK'da yer alan şirketler topluluğu hükümlerinin uygulama alanı bulacağı ifade edilmiştir (TTK m. 195/5). Bu hükme göre hâkim teşebbüs, bir ticarî işletmeyi kısmen yahut tamamen kendi adına işletmesi şart olmaksızın tacir sayılacaktır⁸¹. Hâkim teşebbüs addedilmek noktasında başka bir özel şart söz konusu değildir; bu bakımdan devlet, il özel idaresi, belediye, her türlü vakıf ve derneğin de hâkim teşebbüs sıfatı ile tacir sayılması söz konusu olabilecektir⁸². Tabîi olarak, gerçek kişiler de TTK m. 195/1'deki şartları sağladığı vakit bir ticarî işletmese de hâkim teşebbüs sıfatı ile tacir sayılacaktır.

Hâkim teşebbüsün tacir sıfatını haiz olduğunu ifade ettikten sonra; limited şirket pay devri sözleşmesinin, hâkim teşebbüsün ticarî işletmesiyle ilgili olup olmadığını ele almak gerekir. Bu bağlamda, payı devir konusu olan limited şirketin, hâkim teşebbüs bakımından bağlı şirket konumunda olması, bir başka ifade ile şirketler topluluğuna dâhil olması hâlinde bir tereddüde mahal yoktur. Pay devir sözleşmesi, hâkim teşebbüsün ticarî işletmesiyle ilgili kabul edilmelidir. Bununla birlikte hâkim teşebbüs, payı devir konusu olan şirkette hâkim konumunda değil, hatta pek küçük bir paya sahipse; bu durumda pay devrinin hâkim teşebbüsün ticarî işletmesiyle ilgili olduğunu kabul etmek mümkün müdür? Hâkim teşebbüsün tacir sıfatının düzenlendiği TTK m. 195/5 hükmünün gerekçesinde, "tacir" sıfatına dair bir atıfta bulunulmamakla birlikte; kanun koyucunun, şirketler topluluğu hükümlerinin uygulanmasından kaçınmayı azamî surette önlemek istediği anlaşılmaktadır. Kanaatimizce hâkim teşebbüsün tacir sıfatını, şirketler topluluğu hükümlerinin bütünlüğü içinde ele almak ve hâkim teşebbüsün ticarî faaliyetini de şirketler hukuku mülahazaları ile "şirketlere hâkim olmak"

⁸¹ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 217.

⁸² ARKAN, s. 127.

suretiyle kazanç elde etmek olarak anlamak gerekir. Her ne kadar hâkimiyet söz konusu olmasa da, limited şirket ortaklığının da şirketler hukuku mülahazaları ile kazanç elde etmek olduğu göz önünde bulundurulacak olursa; limited şirket ortaklığının da, hâkim teşebbüsün ticarî faaliyeti kapsamında olduğunu kabul etmek gerekecektir. Buna bağlı olarak pay devir sözleşmesi de bu kapsamda telakki edilmeli ve hâkim teşebbüsün pay devir sözleşmesinde yer alan ceza koşulunu tenkisini talep edemeyeceği ifade edilmelidir.

SONUÇ

Limited şirketler memleketimizde, sayıları ve sermaye büyüklüğü bakımından fevkalade bir önemi haizdir. Özellikle küçük ve orta ölçekli ticarî faaliyetlerin ekseriyeti, limited şirket statüsünde icra edilmektedir. Bunun tabîî bir neticesi olarak, limited şirket payları da, sıklıkla devir konusu olmakta ve bu pay devir sözleşmelerine, zaman zaman ceza koşulları konulmak suretiyle sözleşmelerin icrası ve güvenilirliği sağlanmaya çalışılmaktadır. Özellikle önemli ekonomik büyüklükteki pay devirlerinde; uzman yardımlarının da etkisiyle sözleşmelere ceza koşulları eklenmektedir. Pay devir sözleşmesinde yer alan ceza koşulunun, TTK m. 22 hükmü de ele alınmak suretiyle tenkisinin talep edilip edilemeyeceği noktasındaki değerlendirmeler neticesinde aşağıdaki tespit ve kanaatlere ulaşılmıştır:

1. Sözleşmenin tarafları, ceza miktarını serbestçe tayin edebilirler fakat TBK m. 182/3'e göre hâkim, aşırı gördüğü ceza koşulunu kendiliğinden indirir. Bununla birlikte tacir sıfatını haiz borçlu, bu hükme istinaden, aşırı ücret veya ceza kararlaştırılmış olduğu iddiasıyla bunların tenkisini mahkemeden isteyemez (TTK m. 22). Sözleşmede yer alan ceza koşulunun tenkisinin talep edilemeyeceğine dair bu kuralın uygulanabilmesi için; borçlu sıfatını haiz olan kimsenin tacir olması gerekir. TTK m. 18/2'de ifadesini bulan basiretli bir iş adamı gibi davranma yükümlülüğü ile birlikte mütalaa edildiğinde; TTK m. 22'nin uygulanabilmesi için borçlunun tacir olmasının yanı sıra ceza koşulunun da, borçlunun ticarî işletmesiyle alâkalı olması gerekir.

2. Limited şirket ortaklığı ortağa, tacir sıfatını kazandırmaz. Bununla birlikte limited şirket ortağı, bir başka ticarî işletmeyi kısmen veya tamamen kendi adına işletmek suretiyle tacir sıfatını kazanabileceği gibi; TTK m. 12/2 ve 12/3 uyarınca tacir sayılabilir veya tacir gibi sorumlu olabilir. Bunun gibi bir ticaret şirketi, amacına varmak için ticarî işletme işleten dernek veya vakıf, kamu tüzel kişileri tarafından kurulan kurum ve kuruluşlar ile hâkim teşebbüsler de tacir olabilirler. Şayet pay devir sözleşmesi, bu kişilerin ticarî işletmesiyle alâkalı ise TTK m. 22'ye göre sözleşmede yer alan ceza koşulunun tenkisini talep edemeyeceklerdir.

3. Limited şirket ortağı olan gerçek kişi tacirin, payı devir konusu olan limited şirketten başka bir ticarî işletme işletmesi hâlinde; bu ticarî işletme kapsamındaki ticarî faaliyetin pay devir sözleşmesiyle ilgili olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Bu bakımdan, limited şirket dışında bir ticarî işletme işleten gerçek kişi tacir (ve TTK m. 12/2 bağlamında tacir sayılanlar), pay devir sözleşmesinde yer alan ceza koşulunun tenkisini talep edebilecektir. Tacir gibi sorumlu olanlar için de aynı esaslar geçerlidir. Ancak bu noktada, tacir gibi sorumlu olanların, pay devir sözleşmesi ile TTK m. 12/3 kapsamında kendisini tacir gibi sorumlu kılan işlemler arasındaki alâkayı geniş yorumlamak gerekir. Bu esaslan olmak üzere, payı devir konusu olan limited şirketin yöneticisi, hâkim ortağı ya da bir başka yolla şirketin ticarî ve idarî faaliyetleri üzerinde etkinliği olduğu izlenimi vermek, başka bir ticarî işletme işlettiğinden bahisle yüksek bir ticarî itibarı olduğu kanaatini uyandırmak yahut ceza koşulunun muaccel olması hâlinde ticarî işletmesinin teminat olabileceği algısını oluşturmak gibi bazı hâllerde; bu faaliyetlerin pay devir sözleşmesiyle ilgili olduğunu ve ceza koşulunun tenkisinin talep edilmesini engelleyeceğini ifade etmek gerekir.

4. Ticaret şirketleri için ise ticarî iş karinesi mutlak ve bunların kural olarak ticarî işletmeleri dışında bir faaliyetleri söz konusu değildir. Bu bakımdan ticaret şirketleri, pay devir sözleşmesinde yer alan ceza koşulunun tenkisini talep edemezler. Amacına varmak için ticarî işletme işleten dernek ve vakıfların ise, ticaret şirketlerinin aksine adi iş sahaları olabilir. Ancak limited şirket ortaklığının kazanç elde etme amacına matuf bir faaliyet olduğu ve adi iş olarak telakki edilemeyeceği de açıktır.

Bundandır ki kanaatimizce, amacına varmak için ticarî işletme işleten dernek ve vakıflar, pay devir sözleşmesinde yer alan ceza koşulunun tenkisini talep edemezler. Kamu kurum veya kuruluşları tarafından kurulan ve özel hukuk hükümlerine göre idare edilen veya ticarî şekilde işletilen kurum ve kuruluşların tarafı oldukları pay devir sözleşmelerinin, bunların ticarî işletmeleri ve faaliyetleriyle ilgili olduğunu kabul edilmelidir.

5. Hâkim teşebbüs TTK m. 195/5'e göre tacirdir. Hâkim teşebbüsün ticarî faaliyeti ise "şirketlere hâkim olmak" suretiyle kazanç elde etmektir. Her ne kadar hâkim konumda olmasa da, limited şirket ortağı olmak ile şirketlere hâkim olmak suretiyle kazanç elde etmek aynı tür faaliyetin farklı veçheleridir. Bu nedenle limited şirket ortaklığının da, hâkim teşebbüsün ticarî faaliyeti kapsamında olduğunu; hâkim şirketin tarafı olduğu pay devir sözleşmesinde yer alan ceza koşulunun tenkisini talep edemeyeceğini ifade etmek gerekir.

KAYNAKLAR

- AKINCI, Şahin:** Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler, 10. Baskı, Konya 2017.
- ARKAN, Sabih:** Ticari İşletme Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 18. Baskı, Ankara 2013.
- ARSLANLI, Halil:** Ticaret Kanunu Şerhi – Limited Şirketler, İstanbul 1963.
- AYHAN, Rıza:** “Ticarî İş Kavramı Ve Tacir Sıfatına Bağlanan Ücret Ve Sözleşme Cezalarının İndirilmesini İsteyememe”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2013, 17 (1-2), s. 291-314.
- AYHAN, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin/ÖZDAMAR, Mehmet:** Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Ankara 2019.
- BERBEROĞLU YENİPİNAR, Filiz:** Ticari Davalar ve Cezai Şart, Ankara 2017.
- ÇAĞA, Barbaros:** “Limited Şirkette Ortaklık Payının Devri”, *BATİDER*, 1973, 7 (3), s. 581-602.
- DEMİRKAPI, Ertan:** Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Limited Otaklıkta Payın Devri, İzmir 2008.
- DOĞANAY, İsmail:** “Limited Şirketlerde Ortaklık Payının Bir Başkasına Devredilmesi Koşulları Nedir?”, *BATİDER*, 1975, 8 (2), s. 83-94.
- DOĞRUSÖZ KOŞUT, Hanife:** “Limited Şirkette Nama Yazılı Senede Bağlanmış Esas Sermaye Payının Devir Şartları”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2017, 22 (1), s. 365-388.
- DOMANIÇ, Hayri/ULUSOY, Erol:** Ticaret Hukukunun Genel Esasları, İstanbul 2007.
- EKİNCİ, Hüseyin:** Özel Hukuku Sözleşmelerinde Ceza Koşulu, Güncellenmiş 2. Baskı, Ankara 2015.
- EREN, Fikret:** Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 24. Baskı, Ankara 2019.

KOCAAĞA, Köksal: Türk Özel Hukukunda Cezai Şart (BK m. 158-161), Ankara 2003.

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip/HATEMİ, Hüseyin/SEROZAN, Rona/ARPACI, Abdülkadir: Borçlar Hukuku Genel Bölüm, C. 1, 6. Baskı, İstanbul 2014.

Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbH-Gesetz), (Hrsg. **Michalski / Heidinger / Leible / Schmidt**), 3. neu bearbeitete Auflage, 2017.

OĞUZMAN, M. Kemal/ÖZ, M. Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 2, 11. Baskı, İstanbul 2014.

ÖZ, Turgut:“Limited Ortaklıkta Pay Kavramı ve Payın Devri”, *İÜHF*, 1987, 52 (1-4), s. 345-386.

PICOT, Gerhard: Münchener Anwalts Handbuch GmbH-Recht (Hrsg. Römermann Volker), 4. Auflage, 2018.

PULAŞLI, Hasan: Şirketler Hukuku Şerh, Cilt II, Ankara 2011.

REICHERT, Jochem/WELLER, Marc-Philippe: Münchener Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung: GmbHG, Band 1: §§ 1-34 (Hrsg. Holger Fleischer /Wulf Goette), 3. Auflage, 2018 (*MüKoGmbHG/Reichert/Weller*).

SCHENKER, Urs: Unternehmenskauf Rechtliche und steuerliche Aspekte, 2016.

TEKİNALP, Ünal: Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 2013.

TEKİNAY, Selahattin Sulhi/AKMAN, Sermet/BURCUOĞLU, Haluk/Altop, Atila: Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, İstanbul 1993.

TUNÇOMAĞ, Kenan: Türk Hukukunda Cezai Şart, İstanbul 1963.

USLU, Ebubekir: Uygulama Örnekler ve Yargıtay Kararları ile Türk Borçlar Hukukunda Ceza Koşulu, Ankara 2019.

YAĞCIOĞLU, Burcu: Türk ve İsviçre Hukuku'nda Ceza Koşulu (Cezai Şart), Ankara 2019.

YILDIRIM, Abdulkerim: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Ankara 2020.

YILDIZ, Şükrü: Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Limited Şirketler Hukuku, 2007.